

Michał Łuszczuk

Wprowadzenie

Region Arktyki z racji swej specyfiki geograficznej przez setki lat znajdował się na odległych peryferiach polityki międzynarodowej. Wyrażało się to przede wszystkim brakiem stałych, rozbudowanych (zarówno w formie, jak i treści) relacji między mieszkańcami Dalekiej Północy a mieszkańcami obszarów leżących na południe od koła podbiegunowego. Środowisko przyrodnicze Arktyki z jednej strony było domem dla rdzennych ludów Północy, które zaadaptowały się do jego surowych warunków, z drugiej zaś, przez całe wieki skutecznie hamowało ambitne zamierzenia i plany wielu morskich podróżników – głównie europejskich odkrywców i kupców – zmierzających do eksploracji i kolonizacji północnych kresów Euroazji oraz Ameryki Północnej. Dzieje heroicznych poszukiwań legendarnych północnych szlaków morskich do Azji czy też śmiałych prób zdobycia bieguna północnego są doskonałą ilustracją zmagania człowieka ze srogim klimatem, trudno dostępnymi akwenami oraz dopiero powoli poznawanymi przez „ludzi Południa” prawami natury rządzącymi na obszarach arktycznych.

Dopiero od połowy XX wieku możemy dostrzec stopniowy, a w ostatnich dwóch dekadach wręcz dynamiczny wzrost aktywności dotyczącej obszarów Arktyki, obejmującej między innymi również rozwój stosunków międzynarodowych związanych z tym obszarem. Związane jest to z synergicznym efektem oddziaływania wielu czynników, wśród których pierwszoplanową pozycję zajmują dwa uwarunkowania. Po pierwsze, imponujący postęp technologiczny stwarzający coraz lepsze i poniekąd bezpieczniejsze możliwości funkcjonowania ludzi na Dalekiej Północy. Po drugie, niespodziewanie szybko zachodzące zmiany klimatu oraz ich obecne i przyszłe różnorodne konsekwencje (odczuwane zarówno w skali regionu arktycznego, jak i całego globu coraz bardziej przykuwają uwagę międzynarodowej opinii publicznej).

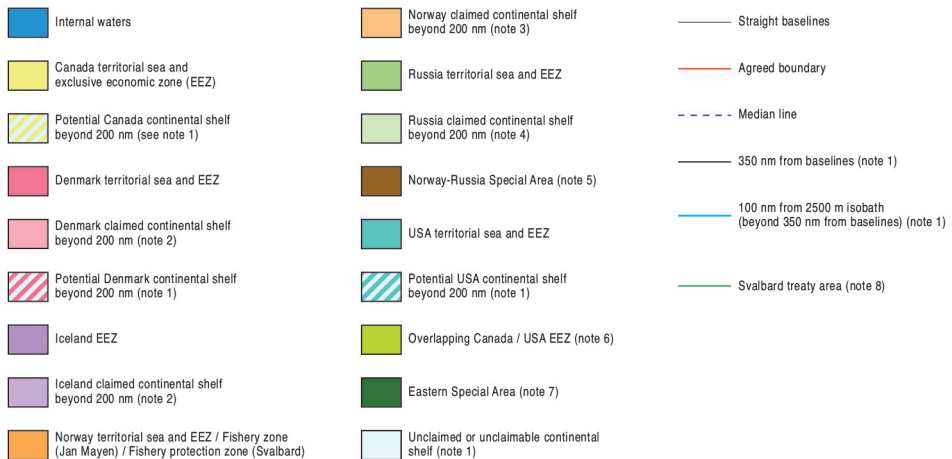
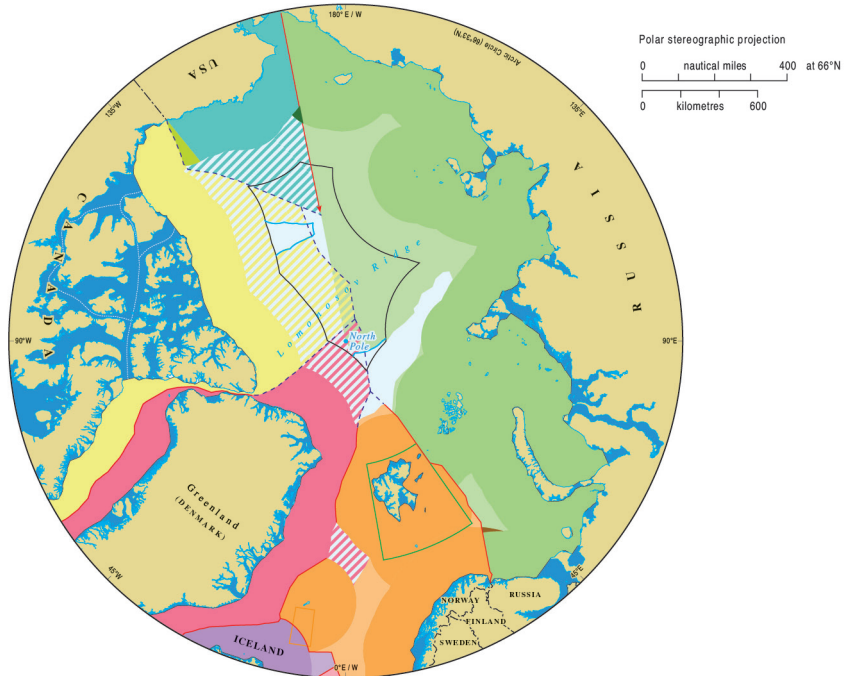
Wskazane czynniki w połączeniu z innymi okolicznościami, między innymi natury politycznej i prawno-międzynarodowej, przyczyniają się zarówno do wielowymiarowej transformacji północnych obszarów polarnych, jak też do zmiany

ich roli w polityce światowej. Obserwowana intensyfikacja aktywności międzynarodowej w Arktyce i wobec Arktyki wyraźnie przekłada się na zmianę znaczenia (politycznego, gospodarczego oraz w dziedzinie wielowymiarowego bezpieczeństwa) północnych obszarów polarnych dla wielu państwowych i transnarodowych uczestników stosunków międzynarodowych, również tych, którzy nie znajdują się bądź nie funkcjonują bezpośrednio w Arktyce. Dodatkowo, ze względu na zjawisko gwałtownie narastających i wielopłaszczyznowych zależności (np. klimatycznych oraz ekologicznych), transformacja ta niesie za sobą szersze, globalne następstwa. W ten sposób mechanizm sprzężenia zwrotnego prowadzi do dalszego wzrostu znaczenia oraz zwiększenia złożoności oddziaływania obszarów arktycznych na ewolucję ładu międzynarodowego, tak w wymiarze strukturalnym, jak i funkcjonalnym. Dla konstruktywnego opisanie i zrozumienia wskazanych tu przeobrażeń niezbędne jest udzielenie odpowiedzi na pytania: jaka jest istota oraz jaka jest forma wielowymiarowych zjawisk i procesów z zakresu stosunków międzynarodowych dotyczących północnych obszarów polarnych? Poszukiwanie odpowiedzi na tak postawione pytania odbywa się w ramach debaty toczącej się ostatnio w wielu państwach, nie tylko tzw. arktycznych. Niniejsza książka w założeniu jej autorów stanowi próbę włączenia się w tę dyskusję i przedstawienia polskiej perspektywy na zachodzące w Arktyce procesy i zjawiska.

Zainteresowanie polskich badaczy obszarami polarnymi nie jest czymś nowym, polskie badania bowiem mają swoją ciekawą blisko dwusetletnią tradycję, szczególnie bogatą w odniesieniu do rozwoju polarnych nauk o ziemi i nauk biologicznych. Odmienne przedstawia się kwestia dorobku badaczy z zakresu nauk społecznych i nauk humanistycznych. Dorobku, który w polskiej polarystyce, niestety wbrew światowym tendencjom, przez długi czas pozostawał nadzwyczaj skromny. O tym, iż „wcześniej czy później” będzie musiało się to zmienić, wspominał w 1995 roku Jacek Machowski – wykładowca prawa międzynarodowego, dyplomata, publicysta i podróżnik, autor wielu prac naukowych i popularnonaukowych poświęconych obszarom polarnym¹.

Intensyfikacja prowadzonych w Polsce badań poświęconych działalności człowieka w obszarach polarnych (wyrażająca się rosnącą liczbą publikacji naukowych i aktywnością polskich badaczy na forach międzynarodowych) oraz wyraźna krystalizacja środowiska polarników z kręgu nauk społecznych i humanistycznych wskazują, iż ta zmiana właśnie się dokonuje. Ważną rolę w tym procesie odgrywa działalność Komitetu Badań Polarnych Polskiej Akademii Nauk,

¹ J. Machowski, *Nowe miejsce i zadania nauk humanistycznych i społecznych we współczesnej polarystyce*, [w:] *Jedność środowiska przyrodniczego Arktyki i Antarktyki: XXII Sympozjum Polarne, Zamek Książ, 27–28 X 1995*, (oprac. red.) J. Pereyma, J. Piasecki, Instytut Geograficzny Uniwersytetu Wrocławskiego, Komitet Badań Polarnych PAN, Klub Polarny Polskiego Towarzystwa Geograficznego, Wrocław 1995, 163–165.

Ryc. 1. Mapa geopolityczna regionu Arktyki.

Źródło: International Boundaries Research Unit, Durham University, UK”; URL: <<http://www.durham.ac.uk/ibru/resources/arctic>>

w tym Zespole nauk społecznych oraz historii polskich badań polarnych (należy do niego znaczna część autorów artykułów zamieszczonych w tym tomie). Nie bez znaczenia jest również fakt, że polska dyplomacja sprzyja coraz bliższej współpracy środowiska prowadzącego badania przyrodnicze w Arktyce oraz badaczy z zakresu nauk społecznych, zwłaszcza nauk politycznych.

Polska od wielu lat jest zaangażowana w różne inicjatywy, projekty związane z obszarami polarnymi. Nasze państwo wraz z przystąpieniem do Układu Antarktycznego w 1961 roku i uzyskaniem statusu państwa konsultatywnego w 1977 roku stało się uczestnikiem wyjątkowego reżimu międzynarodowego odpowiedzialnego za zarządzanie Antarktyką jako *res communis*, czyli wspólne dziedzictwo ludzkości. Od początku lat 90-tych XX wieku jesteśmy również zaangażowani we współpracę polityczną dotyczącą północnych obszarów polarnych – posiadamy status obserwatora w Radzie Arktycznej (o co zabiegają między innymi Chiny czy Unia Europejska), podobnie jak w Euro-Arktycznej Radzie Morza Barentsa.

W pełni uzasadnione jest zatem stwierdzenie, iż Polska stara się, na miarę swojego położenia i potencjału, odgrywać rolę w obu regionach okołobiegunowych, których znaczenie międzynarodowe stale rośnie. Jednocześnie istnieje wiele argumentów wskazujących na konieczność sformułowania założeń polityki polarnej Polski. Polityki, która dawałaby gwarancję, iż zainteresowania regionami polarnymi będą konsekwentnie rozwijane na podstawie politycznej woli oraz pogłębionej analizy zarówno naszych potrzeb i możliwości, jak też ich międzynarodowego tła, a nie jedynie czystej pasji i determinacji polskich polarników.

Pomyślnie perspektywy dla dalszego rozwoju polskich badań polarnych w Arktyce, dziś – chyba bardziej niż kiedykolwiek – związane są właśnie ze skuteczną aktywnością polskiej dyplomacji. Zakres i efektywność jej działania mogą, a nawet powinny opierać się między innymi na wynikach badań naukowych i analiz eksperckich, których autorami będą naukowcy prowadzący badania w dziedzinie nauk społecznych i humanistycznych. Przykładem ich potencjału w tym zakresie, szczególnie w odniesieniu do badań stosunków międzynarodowych, są opracowania zawarte w tej publikacji. Jej kluczowym celem badawczym jest określenie, w jakim zakresie Arktyka na początku XXI wieku może być postrzegana jako obszar współpracy, a zarazem rywalizacji.

Kolejność prezentowanych w niniejszym tomie opracowań, obejmujących szerokie spektrum zagadnień, wynika z chęci przedstawienia i wyjaśnienia najpierw zagadnień ogólnych, a jednocześnie podstawowych ze względu na ewolucję stosunków międzynarodowych odnoszących się do północnych obszarów polarnych.

Część pierwsza obejmuje zatem rozważania poświęcone cechom i czynnikom determinującym korzystanie z obszarów morskich i podmorskich Arktyki oraz zarządzanie nimi, do czego należy zaliczyć uwarunkowania zarówno prawno-instytucjonalne, polityczno-militarne, gospodarcze i żeglugowe, jak też środowiskowe

i klimatyczne. Następnie, w części drugiej, przedstawione są zagadnienia bardziej szczegółowe, dotyczące cząstkowych, wybranych problemów związanych z funkcjonowaniem regionu Arktyki w epoce obecnych zmian klimatu. Składają się one na analizę zjawiska regionalizmu arktycznego, szczególnie zaś jego wymiaru instytucjonalno-prawnego badanego przez pryzmat aktywności poszczególnych organizacji międzynarodowych działających w Arktyce oraz aktywności rdzennych mieszkańców Dalekiej Północy. W dalszej kolejności, w części trzeciej, umieszczono opracowania koncentrujące się na działaniach różnych uczestników zaangażowanych w rozwój stosunków międzynarodowych w Arktyce, choć niekoniecznie geograficznie z nią związanych.

W otwierającym niniejszy tom opracowaniu Mariusz Mieczkowski przedmiotem analizy uczynił kwestię określania zakresu jurysdykcji poszczególnych państw nadbrzeżnych w strefie Oceanu Arktycznego. Opracowanie to koncentruje się jednak nie tyle na nierozstrzygniętych jeszcze sporach, co na stosowanych przez te państwa ramach prawnych dotyczących wyznaczania stref morskich.

Tematyka ta stanowi także przedmiot rozważań Andrzeja Makowskiego, który opierając się na dokładnej charakterystyce warunków geograficzno-geologicznych regionu skoncentrował się na prawno-międzynarodowych podstawach podziału arktycznego szelfu kontynentalnego. Na podstawie dokonanej analizy Autor zwrócił uwagę, iż w dyskusji na temat przyszłości Arktyki najistotniejszą rolę powinny odgrywać wyniki badań geologicznych, gdyż w świetle obowiązujących regulacji to one albo mają stanowić argumenty na potwierdzenie roszczeń terytorialnych, albo też im zaprzeczać.

Bardzo ważną rolę w procesie ustalania zakresu przestrzennego potencjalnej eksploatacji złóż z szelfu arktycznego odgrywa Komisja Granic Szelfu Kontynentalnego powołana do życia przez Konwencję Narodów Zjednoczonych o prawie morza. Wielowymiarową, a zarazem krytyczną analizę struktury Komisji oraz jej funkcjonowania w kontekście rozwoju sytuacji w Arktyce przedstawiła w swym opracowaniu Marta Przygodzka-Markiewicz.

Alternatywne w stosunku do obowiązujących reguł rozwiązanie odnośnie statusu obszarów morskich w Arktyce zaprezentowała Maja Głuchowska-Wójcicka. W swoim artykule Autorka rozważyła mianowicie możliwość zastosowania koncepcji wspólnego dziedzictwa ludzkości w celu stworzenia nowego reżimu prawnego wspomagającego zarządzanie i ochronę środowiska w Arktyce.

W kolejnym opracowaniu z kręgu problematyki prawno-międzynarodowej Dariusz R. Bugajski podjął się zadania wyjaśnienia, jakie możliwości dla często przepowiadanego rozwoju żeglugi w Arktyce wynikają z dokonującego się postępu technologicznego oraz postępującego zanikania pokrywy lodowej. Autor wykazał, iż o ile żegluga przejściami arktycznymi może w perspektywie najbliższych kilkunastu lat stać się w pewnym stopniu konkurencją dla żeglugi przez tradycyjnymi szlakami, o tyle z powodu trudnych warunków

lodowych i krótkiego sezonu nawigacyjnego długo jeszcze arktyczne trasy morskie nie zmieniają w znaczącym stopniu rozkładu głównych szlaków żeglugowych świata.

Część pracy, zawierająca artykuły ilustrujące różne podejścia badawcze pomagające wyjaśnić oraz zrozumieć dynamikę i kierunek dokonujących się w Arktyce przemian międzynarodowych, otwierają rozważania Wojciecha Janickiego. Autor na podstawie zestawienia danych geologicznych dotyczących rozmieszczenia zasobów węglowodorów na dnie Oceanu Arktycznego oraz mapy ilustrującej zakres formułowanych roszczeń terytorialnych wskazuje, iż zdecydowana większość potencjalnych złóż zlokalizowana jest na obszarach, które już znajdują się pod kontrolą państw nadbrzeżnych. To zaś sugeruje istnienie głównie politycznych, a nie wyłącznie ekonomicznych motywów rywalizacji za północnym kołem podbiegunowym.

Specyfika uwarunkowań rozwoju ekonomiczno-społecznego na Dalekiej Północy stała się przedmiotem badań Ryszarda M. Czarnego, który zwraca uwagę, iż podstawowym wyzwaniem w Arktyce staje się odpowiednie połączenie działalności ekonomicznej z troską o zachowanie środowiska naturalnego. To ono musi zagwarantować zrównoważony rozwój ekonomiczno-społeczny tego regionu.

Ryszard Szpyra postuluje, aby aktualny i przyszły stan (nie)bezpieczeństwa militarnego w Arktyce był badany przez pryzmat zarysowanego w jego artykule tzw. ogólnego modelu bezpieczeństwa militarnego. Model ten umożliwi Autorowi zarówno dokonanie przeglądu militarnego znaczenia Arktyki w perspektywie historycznej i współczesnej, jak też sformułowanie syntetycznej prognozy dalszego rozwoju sytuacji militarnej na obszarach arktycznych.

Przedmiotem badań podjętych przez Annę Pięcińską stał się natomiast polski dyskurs medialny o Arktyce, czyli sposób opisywania tego regionu w prasie polskiej (w latach 2005–2010). Przeprowadzona analiza wykazała ilościową przewagę tekstów poświęconych (głównie bądź wyłącznie) politycznym aspektom rozwoju sytuacji wokół bieguna północnego, jak też wyraźną tendencję do ujęć publicystycznych. Przyczyniło się to do sformułowania tezy, iż wykreowany w polskiej prasie w ostatnich latach obraz Arktyki odznacza się niespójnością, subiektywizmem, brakiem rzetelnej informacji oraz obecnością komponentu sensacyjnego.

Następną część tomu, obejmującą artykuły poświęcone problematyce zmian klimatu w Arktyce oraz związanych z nimi wyzwań w zakresie ochrony środowiska, rozpoczyna podjęta przez Katarzynę Doświad-Borysiak próba ukazania możliwości zastosowania koncepcji zarządzania wielopoziomowego w celu zwiększenia efektywności walki ze zmianami klimatycznymi w regionie arktycznym. Autorka ukazując dynamikę zarówno podmiotową, jak i przedmiotową na poziomie globalnym, transnarodowym, regionalnym, narodowym i subnarodowym przekonuje, iż z perspektywy regionu najlepszym rozwiązaniem jest formalne „zrównanie” poszczególnych poziomów oraz ich wzajemnie uzupełnianie.

Joanna Herda-Jarecka w przedstawianych w swym artykule badaniach skoncentrowała się na prawnych aspektach międzynarodowej współpracy państw z zakresu ochrony środowiska w Arktyce, szczególną uwagę poświęcając porozumieniom dwustronnym oraz wielostronnym. Przeprowadzona analiza wskazuje, iż wbrew potocznym opiniom obszary arktyczne są przedmiotem, a nawet adresem wielu umów i deklaracji, które jakkolwiek nie są doskonałe, to mogą, w przypadku ich pełnego stosowania, gwarantować efektywne sposoby zapewnienia ochrony środowiska w regionie.

Problematyka prawnego wymiaru współpracy w Arktyce (w zakresie ochrony klimatu) stała się przedmiotem rozważań Katarzyny Kępk. Jak wyjaśnia Autorka, skuteczna ochrona ekosystemów polarnych przed tymi zmianami stała się obecnie priorytetowym zadaniem prawa polarnego. Zagadnienie to stanowi coraz bardziej istotny element wszelkich dyskusji i działań adaptacyjnych podejmowanych wspólnie przez państwa arktyczne na Dalekiej Północy.

W drugiej części książki Autorzy koncentrują się głównie na roli pełnionej przez te organizacje regionalne i subregionalne, których aktywność skoncentrowana jest na obszarach arktycznych.

Wprowadzeniem do tych badań są przedstawione przez Michała Łuszczuka rozważania dotyczące zasadności zastosowania koncepcji regionalizmu morskiego w analizie współczesnych stosunków międzynarodowych dotyczących obszarów arktycznych. Autor, odwołując się do kryteriów warunkujących możliwość formowania się współczesnych regionów morskich oraz badając zarówno szanse, jak i bariery dla rozwoju procesów regionalizacji za północnym kołem podbiegunowym, przedstawia wstępną charakterystykę regionalizmu arktycznego.

Kolejny rozdział zaczyna się analizą porównawczą przeprowadzoną przez Damiana Szacawę, który zwraca uwagę, iż znaczenie współpracy subregionalnej w międzynarodowych organizacjach rządowych w Arktyce wzrosło pod koniec XX wieku głównie za sprawą wzajemnie się przenikających procesów współzależności, transnarodowości i globalizacji. Problemem jednak pozostają zróżnicowany poziom instytucjonalizacji tych organizacji oraz pewien deficyt w zakresie wzmocnionej koordynacji ich działań.

Szczegółowa analiza Rady Arktycznej w wymiarze genetycznym, strukturalnym oraz funkcjonalnym przedstawiona została przez Piotra Graczyka. Jak wskazał Autor, ze względu na następstwa zmian klimatu Rada Arktyczna staje przed nowymi wyzwaniami, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Artykuł ten stanowi nie tylko całościową analizę tego tematu, lecz również rzetelną próbę odpowiedzi na pytanie, jakie mogą być dalsze losy Rady.

Rolą Nordyckiej Rady Ministrów zainteresowała się Joanna Grzela, która w swojej pracy stawia tezę, iż rządy państw nordyckich za pośrednictwem tej organizacji wspierającej rozwój kontaktów i wielopłaszczyznowej współpracy z regionami pół-

nocno-wschodniej Rosji coraz śmielej włączają stronę rosyjską do wspólnych projektów. Efektem tego stają się w ocenie Autorki poprawa wzajemnych relacji, tworzenie wzrostu gospodarczego oraz wspieranie przemian społecznych i stabilności w tej „najbardziej arktycznej” części Europy.

Doskonałym rozwinięciem tego tematu jest opracowana przez Paulinę Landry analiza poświęcona norwesko-rosyjskiej współpracy w tzw. Regionie Morza Barentsa i jej głównym założeniom na początku XXI wieku. Autorka nie tylko bardzo szczegółowo przybliży problematykę tej dwustronnej współpracy, lecz także wskazuje na wyzwania, jakie Daleka Północ stawia przed Rosją i Norwegią.

Schodząc na niższy poziom analizy rozwoju sytuacji międzynarodowej w regionie Arktyki, Adam Stępień podejmuje temat udziału ludów rdzennych w arktycznych strukturach regionalnych. Koncentrując się na przykładzie uczestnictwa przedstawicieli tych ludów w charakterze tzw. stałych uczestników Rady Arktycznej, Autor wskazuje na unikalność przyjętego rozwiązania oraz na związany z tym potencjał dalszego rozwoju współpracy zarówno międzyrządowej, jak i transnarodowej w regionie Arktyki.

Wśród mieszkańców europejskiej Dalekiej Północy znajduje się wiele grup etnicznych, jednak – jak przekonuje w swym artykule Marta Petryk – niektóre z nich odznaczają się obecnie bardzo specyficzną sytuacją społeczną i polityczną determinowaną wyjątkowymi czynnikami kulturowo-językowymi. Na przykład dążenia Saamów są stosunkowo dobrze artykułowane i raczej aprobowane, zupełnie inaczej przedstawia się los Kwenów zamieszkujących dwie najbardziej na północ wysunięte prowincje Norwegii – Finnmark i Troms.

Trzecią część zawartych w tym tomie opracowań stanowią artykuły dotyczące przeważającej części uczestników stosunków międzynarodowych w Arktyce, zarówno państw z regionu, jak i tzw. nowych graczy spoza regionu, w tym analizy dotyczące Unii Europejskiej.

Piotr Graczyk podjął się zadania przedstawienia oraz analizy ewolucji podejścia Stanów Zjednoczonych do spraw Arktyki badając sposób definiowania interesów i oczekiwań wyrażonych w oficjalnych dokumentach oraz realizacji polityki.

Marcin Tarnawski przeanalizował znaczenie Arktyki w polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Rosji. Autor stwierdza, iż Rosja z jednej strony skutecznie buduje swoją pozycję w regionie, głównie dzięki sukcesom w relacjach bilateralnych, a z drugiej, z powodu ograniczeń ekonomicznych nie jest w stanie rozwijać swego potencjału wewnątrz krajowego, szczególnie w sferze militarnej oraz samodzielnej eksploatacji arktycznych złóż ropy i gazu.

Temat istotny dla polityki arktycznej Danii, a także szerszej perspektywy geopolitycznej, podjął w swym artykule poświęconym znaczeniu Grenlandii we współczesnych stosunkach międzynarodowych Tomasz Brańka. Autor zwrócił uwagę, iż rozwój sytuacji międzynarodowej w Arktyce ma w tym przypadku szczególne znaczenie, gdyż przyczyniając się do wzmocnienia dążeń niepodle-

głośnościowych Grenlandczyków faktycznie redefiniuje znaczenie Grenlandii na scenie międzynarodowej.

Zagadnienie kanadyjskiego podejścia do wyzwań, jakie powodują zmiany zachodzące w Arktyce, zbadał Marcin Gabryś. W swym opracowaniu Autor wskazał na podobieństwa i różnice w polityce prowadzonej przez dzisiejsze rządy i polityce gabinetu P. Trudeau sprzed kilku dekad. Analiza ta jest tym ważniejsza, iż pozwala zrozumieć aktualne stanowisko Ottawy wobec tak ważnego problemu, jak status Przejścia Północno-Zachodniego.

Jedno z najważniejszych wyzwań, przed jakimi stoi współcześnie Arktyka, czyli pojawienie się aktorów spoza regionu, stało się przedmiotem badań Krzysztofa Kubiaka, który określił motywy, potencjał i perspektywy rozwoju zaangażowania się Chin, Japonii oraz Korei Południowej na Dalekiej Północy. Analiza ta, opierając się głównie na danych gospodarczych, wskazuje, iż przesłanki zwiększającego się zainteresowania wymienionych państw azjatyckich Arktyką dotyczą przede wszystkim możliwości eksploatacji zasobów naturalnych oraz wykorzystywania szlaków transportowych w kontaktach handlowych z Europą.

Violetta Gul-Rechlewicz przybliży nam historię oraz współczesność holenderskich zainteresowań badawczych poświęconym obszarom polarnym. Przedstawiając główne kierunki badań, ich zaplecze instytucjonalne, a także analizując nakłady finansowe z nimi związane, Autorka wskazuje, iż Niderlandzki Program Polarny na lata 2010–2014 stanowi przykład innowacyjnego podejścia do badań obszarów okołobiegunowych.

Przyczyny wzrostu zainteresowania Unii Europejskiej Arktyką stanowią przedmiot rozważań Kingi Smoleń, która podkreśla, iż dotychczasowe działania Unii na obszarze Arktyki można podzielić na działania podejmowane w ramach tzw. polityk sektorowych, Wymiaru Północnego UE oraz regionalnych organizacji. Od 2008 roku UE rozwija jednak nowe kompleksowe podejście mające na celu działania na rzecz zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych Arktyki, ochrony i zachowania tego regionu w zgodzie z jego mieszkańcami oraz wsparcia wielostronnego zarządzania obszarami arktycznymi.

Tematyka zaangażowania UE na Dalekiej Północy jest też treścią artykułu Magdaleny Tomali koncentrującego się na tzw. Wymiarze Północnym UE. Według Autorki odgrywa on istotną rolę w budowaniu politycznej pozycji Unii w Arktyce, szczególnie w odniesieniu do państw nordyckich oraz Rosji.

Analizy zawarte w poszczególnych opracowaniach tomu wyraźnie wskazują, iż udzielenie prostej odpowiedzi na pytania o istotę oraz formę wielowymiarowych zjawisk i procesów z zakresu stosunków międzynarodowych dotyczących Arktyki nie jest możliwe. Jest to konsekwencja złożoności oraz dynamiki badanych zjawisk i procesów. Region Arktyki w ostatnich latach gwałtownie przeobraża się zarówno z powodu wielorakich następstw zmian klimatu, jak też ze względu na kształtowanie się postwestwalskiego ładu międzynarodowego. To, w jaki

sposób wspólnota międzynarodowa poradzi sobie z nową sytuacją, a w zasadzie z bezprecedensowym wyzwaniem, w dużej mierze zależy będzie od zachowania proporcji między współpracą i rywalizacją w Arktyce w nadchodzących latach.

Książka ta powstała dzięki cierpliwej kooperacji badaczy z wielu polskich (choć nie tylko) ośrodków naukowych. Jej autorami są zarówno badacze doświadczeni, jak i dopiero rozpoczynający pracę naukową. Łączy ich nie tylko głębokie zainteresowanie problematyką arktyczną, lecz przede wszystkim otwarcie na nowe obszary badawcze oraz gotowość dyskusji. Praca ta, będąc prawdopodobnie pierwszą w naszym kraju tak obszerną pracą zbiorową poświęconą wyłącznie Arktyce, ma wiele do zawdzięczenia życzliwości wielu osób reprezentujących takie instytucje i organizacje, jak: Komitet Badań Polarnych Polskiej Akademii Nauk, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Stowarzyszenie Młodych Badaczy Polarnych na Progu Kariery (APECS Polska) oraz Wydział Politologii UMCS. Pierwszym źródłem inspiracji były jednak słowa zachęty pochodzące od badaczy pracujących w Instytucie im. Fridtjofa Nansensa w Oslo. Wszystkim, którzy przyczynili się do pomyślnego jej przygotowania i wydania, należą się słowa wdzięczności. Czytelnikom zaś wypada życzyć interesującej i inspirującej lektury.